

δας ο ασυνείδητος, Αθήνα 1995, σ. 275. Αρ. 216-220: οι μεταφράσεις του Goldoni από τον κώδικα της Βασιλικής Βιβλιοθήκης των Βρυξελλών έχουν εκδοθεί τώρα όλες βλ. A. Gentilini/L. Marini/C. Stevanoni, *Dieci commedie di Goldoni tradotte in neogreco (Ms. Bruxelles, Bibl. Royale 14. 612)*, Vol. 1 *Testi*, Padova 1988· σε υποσημείωση μπορούν να αναφερθούν και οι νέες ανακαλύψεις χειρογράφων μεταφράσεων του Goldoni, βλ. P. Γρηγορίου, «Νέα στοιχεία για την διάδοση του έργου του Κάρολο Γκολντόνι στην Ελλάδα (τον 18ο και 19ο αιώνα)», *Μαντατοφόρος* 39-40 (1995), σσ. 77-94· Αρ. 453: το έργο είναι του Αλ. Σούτσου, βλ. Catica-Vassi, ό.π. κτλ. κτλ. Για τους δραματικούς αγώνες και τα έργα που έχουν υποβληθεί μπορεί να συμβουλευτεί κανείς τον Pan. Moullas, *Les concours poetiques de l' université d' Athènes 1851-1877*, Αθήνα 1989 και τώρα και τη διδακτορική διατριβή της Κυριακής Πετράκου, *Οι Δραματικοί Διαγωνισμοί στην Αθήνα 1870-1925*, Αθήνα 1996.

Ελπίζουμε, η μελετήτρια σύντομα να βρει το κουράγιο και το χρόνο να τελειοποιήσει τη βιβλιογραφία της και να τη φέρει up to date, για να παίξει στο ανέραο το ρόλο της, για τον οποίο προορίζεται: να είναι βασικό εργαλείο της έρευνας, φιλολογικής και θεατρολογικής, για τη δραματογραφία και την ιστορία του ελληνικού θεάτρου ως το 1880. Στο μεταξύ χρησιμοποιούμε, ο καθένας με το μολύβι στο χέρι, την παλαιά έκδοση σε πολύ πιο ωραία εκτύπωση. Μένει να συγχαρούμε τα «Δρώμενα» για την πρωτοβουλία και τον τυπογραφικό μόχθο.

ΒΑΛΠΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

Ερωφίλη, τραγωδία του Γεωργίου Χορτάση

Επιμέλεια Στυλιανός Αλεξίου – Μάρθα Αποσκίτη. Αθήνα, σιτημή 1996. Σελ. 293, 5 εικ.

Μεσαιωνική τραγωδία

Πρόλογος Ν. Α. Βέη, Κρητικών Θέατρων. Μεσαιωνικά.

Ερωφίλη. [Αθήνα], Εκδόσεις Πέλλα, Θ. Παπαδόπουλος, χ. χ. Σελ. 204.

Το μεγάλο κλασικιστικό πρότυπο της νεοελληνικής δραματοουργίας, η «Ερωφίλη» του Χορτάση, επανεκδίδεται στην πιο έγκυρη έκδοση, που υπάρχει σήμερα (στηριζόμενη κυρίως στο χφ Birmingham, που αποτελεί τον codex optimus και αυτόγραφο του Ιωάννου Αντώνιου Φόσκολου· για εκτενή βιβλιοκρισία μου βλ. *Südost-Forschungen* 49, 1990, σσ. 624-630 και τη σύντομη βιβλιοπαρουσίαση στην *Παράβαση* 1, 1995, 314 εξ.). Αποτελεί ένα ευχάριστο γεγονός, πως η παλαιά έκδοση του 1988 εξαντλήθηκε, χάρη κυρίως στην πανεπιστημιακή διδασκαλία και την ερευνητική κινητικότητα που υπάρχει γύρω από το κορυφαίο αυτό έργο, που αναγνωρίζεται σταδιακά και όλο ευρύτερα ως η απαρχή του νεοελληνικού θεάτρου στον τομέα στη δραματοουργικής αισθητικής και ποίησης, όπως το είχε εκτιμήσει σωστά ο Παλαμάς ήδη από το 1903 στον πρόλογο της «Τρισεύγηνης». Στο «πρόλογο στη δεύτερη έκδοση», που παρεμβλήθηκε χωρίς να αλλάξει η σεληδαρίμηση της παλαιάς έκδοσης, ο Στ. Αλεξίου πληροφορεί για τις λίγες τροποποιήσεις που έχουν γίνει: αποκαταστάθηκε μια αβλεψία στο στίχο Β 501 (μ' από δροσές αντί κ' α-πό δροσές) και η λανθασμένη παρεμβολή πρόσθετου δίστιχου Α 133Α-134Α αντί Β 133Α-134Α (κατά το Β) διορθώθηκε. Προστέθηκε και πίνακας των εικόνων των πηγών

τον κειμένου και ένα σύντομο βιβλιογραφικό συμπλήρωμα (τριών λημμάτων) «με βασικής σημασίας νεότερα δημοσιεύματα» (δεν καλύπτει βέβαια το σύνολο των αναφορών). Στο σύντομο αυτό πρόλογο υποστηρίζει τη νέα μορφή «κριτικής» έκδοσης με μαχητικότητα: «Στην Εισαγωγή μας επιδιώξαμε τον συνδυασμό της επιστημονικής ακρίβειας και της ουσιαστικότητας· ο όγκος σοφών αλλά επουσιωδών και συχνά αμφιβόλων ή εσφαλμένων παρατηρήσεων δεν διαβάζεται ούτε από τους «ειδικούς». Έχομε ελέγξει ανάλογες περιπτώσεις στο παρελθόν. / Κάποιες αντιρρήσεις, που ακούστηκαν σχετικά με τις εκδόσεις μας, θα μπορούσαν να αποδοθούν στην περιορισμένη εκδοτική πείρα των διαφωνούντων, στην όχι πλήρη γνώση του ιδιώματος, καθώς και των κανόνων της κριτικής των κειμένων» (σ. 8· παραπέμπει και στον Πρόλογο και την Εισαγωγή στην *Ελευθερωμένη Γερουσαλήμ*, Αθήνα 1992, σσ. 11 εξ. και σ. 30 σημ. 20 καθώς και στην βιβλιοκρισία μου, βλ. παραπάνω, και του David Holton, *Σημείο 1*, 1992, σσ. 295 εξ.). Η βιβλιογραφία, όπως αναφέραμε, δεν ανανεώθηκε ουσιαστικά· η παλαιά μελέτη του Bursian έμεινε δημοσιευμένη στις πραγματείες της Βασιλικής Sächlichen Gesellschaft der Wissenschaften (αντί Sächsischen, της Σαξονίας). Το αναγνωστικό κοινό ας χαρεί το ποιητικό κείμενο στην καλαίσθητη εκτύπωσή του (στην κάσα με το χέρι στοιχειοθετημένο) και ας αφήσει τους φιλολόγους να προβληματιστούν πάνω στην ανάγκη ή όχι μιας κατάρτισης αυτοτελούς έκδοσης του χειρόγραφου Β είτε κριτικής έκδοσης όλων των χειρογράφων και έντυπων εκδόσεων με πλήρη apparatus criticus, όπως στην περίπτωση της «Θυσίας του Αβραάμ».

Κυκλοφόρησε και μια έκδοση του κειμένου από τις εκδόσεις «Πέλλα» (με περίεργο τίτλο) που δεν είναι τίποτε άλλο από απαράλλακτη ανατύπωση της παλαιάς έκδοσης του Βέη (ή μάλλον των βοηθών του), που η εισαγωγή του έχει ξεπεραστεί και το κείμενο παρουσιάζει πάμπολλα λάθη· ούτε η διπτογραφία του δίστιχου Ε 245-246 και 253-254 δεν διορθώθηκε. Σε τι χρησιμεύουν και πού αποβλέπουν τέτοιες εκδόσεις;

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

WIM F. BAKKER/ARNOLD F. VAN GEMERT

Η Θυσία του Αβραάμ.

Κριτική Έκδοση. Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης 1996, Σελ. XLIV, 408, 8 εικ.

Σπάνια στην ιστορία των κριτικών εκδόσεων κειμένων της μεταβυζαντινής και νεοελληνικής λογοτεχνίας σε μια κριτική έκδοση κειμένου προηγήθηκαν τόσες προεργασίες όπως στην προβλεπόμενη περίπτωση. Όλες προέρχονται από την πένα του γνωστού Ολλανδού νεοελληνιστή και εκδότη κειμένων της κρητικής λογοτεχνίας καθώς και νοταριακών εγγράφων Wim Bakker: «Structural differences between Grotto's *Lo Isach* and *The Sacrifice of Abraham*» *Folia Neohellenica* 1 (1975), σσ. 1-26· *The Sacrifice of Abraham. The Cretan Biblical Drama Η Θυσία του Αβραάμ and Western European and Greek Tradition*. Birmingham 1978 (βλ. τη βιβλιοκρισία μου στα *Südost-Forschungen* 38, 1979, σσ. 486-490)· «Οι παλιές εκδόσεις της *Θυσίας του Αβραάμ*», *Ο Ερανιστής* 15 (1979), σσ. 23-74· «*The Sacrifice of Abraham: a first approach to its poetics*», *Journal of Modern Greek Studies* 6/1 (1988), σσ. 81-95· «*The Sacrifice of Abraham and its Tradition: evaluation of the manuscript and the editions*», *Cretan Studies* 2 (1990), σσ. 11-71· «Religious Drama», Chap. 8 στον τόμο: D. Holton (ed.), *Literature and society in*